

KOSKEN TL VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN
KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN
SUUNNITELMA

24.6.2020

päivitetty 11.6.2024

Sisällysluettelo

1. Johdanto
2. Mihin suunnitelma pohjautuu?
3. Kiusaamisen eri muodot
4. Kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinot
5. Kiusaamiseen puuttumisen keinot
6. Seuranta
7. Arviointi ja päivittäminen
8. Liitteet

1. Johdanto

Kosken TI kunnan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma on osa kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa, esiopetussuunnitelmaa ja yksikkökohtaista opiskeluhoitosuunnitelmaa. Suunnitelma on tarkoitettu työkaluksi kaikille kasvattajille ja suunnattu varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Suunnitelman avulla sitoutetaan henkilöstö yhtenäisiin toimintatapoihin kiusaamisen ehkäisemisessä ja kiusaamiseen puuttumisessa.

Keväällä 2024 tehdyssä palautekyselyssä lasten päiväkotipäivä ja esikoulupäivä koettiin turvalliseksi. Kaverisuhteiden muodostuminen ja ylläpitämisen tukeminen koettiin pääsääntöisesti hyvänä. Huoltajat kokivat, että kiusaamisen ehkäisy ja mahdollisten kiusaamistilanteiden käsittely on hoidettu hyvin. ”Kiusaamiseen ja epäoikeuden mukaiseen kohteluun on puututtu ja ongelmia on ratkottu. Kiusaaminen on vähentynyt ja kaverisuhteita tuettu pienryhmin ja leikkipareja arpomalla.”

Koskelaisten lasten ajatuksia kiusaamisesta ja hyvästä kaveruudesta. ”Hyvä kaveri ei kiusaa, se leikkii mun kaa ja sen pitää olla reilu.” ”Se on tyhmää. Se on kiusaamista vaan, et tönii. Ja tuuppaa ja yrittää heittää kiven naamaan. Kiusaaminen on myös sitä että se on yhtä juttua, toisen mehun kaatamista. Se on epäreilua.”

Suunnitelma on laadittu 2020 ja päivitetty 2024. Suunnitelmaa on ollut laatimassa Sari Friman, Mari Salminen, Pirjo Järvilinna ja Kaisu Arkko. Päivityksen ovat tehneet Sari Friman, Mari Salminen, Pirjo Järvilinna, Frans Kulmanen ja Elina Jansson.

Huoltajille jaetaan tietoa suunnitelmasta vanhempainilloissa ja suunnitelma löytyy myös Kosken TI kunnan nettisivuilta.

2. Mihin suunnitelma pohjautuu?

Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu lapsen oikeuksien sopimukseen. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen artiklassa 2 todetaan, että kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. Artiklassa 19 todetaan myös, että lapsella on oikeus suojaan fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa vastaan. Artiklassa 31 korostetaan lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan. (YK 1998/2010)

”Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.” (Varhaiskasvatuslaki 2018 10§)

”Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

”Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.” (Kosken TI kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma 2023)

Perusopetuslaki (628/1998, 29§) edellyttää, että esi- ja perusopetukseen laaditaan kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.

Suunnitelmaan kirjataan Kosken TI varhaiskasvatuksen henkilöstön, lasten ja huoltajien mielipiteistä koottu yhtenäinen näkemys siitä mitä kiusaaminen on.

Kosken TI varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan yhteisiksi arvoiksi turvallisuus, kunnioitus, luottamus, oikeudenmukaisuus, lapsilähtöisyys sekä pedagogisen laadun ylläpitäminen.

3. Kiusaamisen eri muodot

Kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista. Christina Salmivallin määritelmä kiusaamisesta: ” Kiusaamista on se, kun samalle lapselle aiheutetaan toistuvasti pahaa mieltä. Tekijöinä on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua. ” Keskeistä kiusaamisessa on valtasuhteiden epätasapaino. Kiusaaja voi olla esimerkiksi fyysisesti isompi tai verbaalisesti lahjakkaampi. Kiusaaja voi saada valtaa myös toisten lasten myönteisestä palautteesta, esim. nauramisesta. Näin kiusaaja saavuttaa tavoitteensa vallan käytöstä. Näin ollen kiusaaminen on myös ryhmäilmiö.

Pitää kuitenkin muistaa, että jo yksikin teko voi olla vahingollinen ja tuottaa pelkoa. Varhaiskasvatuksessa puutumme jokaiseen kiusaamistilanteeseen välittömästi.

Psyykkinen	Fyysinen	Sanallinen
<ul style="list-style-type: none"> - Leikistä pois sulkeminen - Katseet ja eleet - Selän takana puhuminen - Syrjintä - Uhkailu, kiristäminen - Matkiminen - Sääntöjen muuttaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Lyöminen - Potkiminen - Pureminen - Kivien ja hiekan heittäminen - Leikin rikkominen - Töniminen	<ul style="list-style-type: none"> - Haukkuminen - Lällättely, hännääminen - Kiristäminen - Vaatteiden ja hiusten ym. kommentointi

4. Kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinot

Kiusaamisen ehkäisyssä vastuu kuuluu sekä huoltajille että varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja sen toteutus on jatkuvaa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisella on suuri merkitys kiusaamisen ehkäisyssä. Myönteistä ryhmäilmapiiriä ja kiusaamista ehkäistään vahvistamalla lasten osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Läsnäolo, havainnointi ja kuulolla olo sekä pienryhmätoiminta kuuluvat kiusaamisen ehkäisyä tukeviin rakenteisiin. Kosken TI varhaiskasvatuksessa on viime vuosina kehitetty pienryhmätoimintaa ja sitä toteutetaan lähes kaikessa toiminnassa. Olemme ottaneet käyttöön myös ulkotilanteissa ”leikkivien ja valvovien” kasvattajien tunnistamiseen eri väriset heijastinliivit. Leikkivän kasvattajan (punainen liivi) tehtävä on olla läsnä lasten leikeissä. Kasvattajan mukanaolo itse leikin sisällössä on yksi keino sekä ennakoida ja ehkäistä kiusaamistilanteita että auttaa syrjäänvetäytyviä lapsia. Kasvattajat tukevat lasten sosiaalisia, kaveri-, tunne-elämän- ja itsesäätelytaitoja sekä vapaassa leikissä että ohjatussa toiminnassa. Kosken TI varhaiskasvatuksessa käytössä ovat esim. Askeleittain- materiaali, Lapsen mieli- materiaali ja erilaista aistisäätelymateriaalia. (Kts. liite 3).

Turvallisessa ilmapiirissä lapset tuntevat että heitä arvostetaan ja kunnioitetaan. Lasten pitää luottaa kasvattajaan ja siihen että kiusaamiseen puututaan. Kasvattajien asenne on ratkaiseva kiusaamistilanteissa. Heidän vastuullaan on määrittää mikä on hyväksyttävää käytöstä ryhmässä ja mikä ei. Kasvattajien tulee viestittää selkeästi että he eivät hyväksy loukkaavaa käytöstä. Julkaisussa ”Kiusaavatko pienetkin lapset” kerrotaan, että vertaissuhteessa tarvittavien vuorovaikutustaitojen harjaannuttamisen tulisi alkaa jo varhaiskasvatuksessa. Lasten tulisi voida ohjatusti harjoitella tutustumisen, ystävystymisen, ryhmään liittymisen, itsestä kertomisen, loukkaavan viestinnän tunnistamisen ja toisten huomioimisen taitoja.

Kosken TI varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että henkilöstön tehtävänä on luoda kaikkia kunnioittava ilmapiiri. Turvallisen ilmapiirin luomisessa lähtökohtana on se tapa, jolla työntekijät kohtaavat toisensa työyhteisössä. Henkilöstön keskinäisellä kunnioituksella välitämme niitä arvoja, joiden avulla opitaan elämässä arvostamaan ja huolehtimaan muista ihmisistä.

Kasvattajan tulee kiinnittää huomiota lapsen itsetunnon vahvistamiseen. Lasta tulee kuunnella ja pysähtyä lapsen asioiden äärelle. Lapsi tulee kohdata myönteisesti ja sensitiivisesti. Marjatta Kalliala määrittelee sensitiivisyyden positiivisena ominaisuutena, kasvattajan taitona, jonka avulla hän ymmärtää vaistomaisesti lapsen perustarpeita ja eläytyy niihin. Sensitiivinen kasvattaja pystyy vastaamaan lapsen tunteisiin ja tunnistaa tunnetiloja herkästi. Sensitiivisyyteen kuuluu kyky havaita ja tulkita lapsen sanallisia ja sanattomia eleitä ja aloitteita. Sensitiivisyys ilmenee kasvattajan tapana kohdata ja olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa sekä tapana nähdä lapsi. Sensitiivisessä vuorovaikutuksessa painottuvat kuunteleminen ja viesteihin vastaaminen, positiivinen äänensävy, eleet ja katsekontakti. Fyysinen, hyvä kosketus, kertoo vuorovaikutuksessa hyväksytyksi tulemisesta ja myötätunnosta. Kasvattajan äänensävyä, eleitä ja katsekontaktista heijastuu lapselle myönteisyys. Hän osoittaa lapselle kiintymystään, on lämmin, tunnistaa lapsen huolenaiheita sekä

rohkaisee ja kehuu lasta. Sensitiivisellä kasvattajalla on aikaa pysähtyä, kuunnella ja vastata lapselle. Lapsen vahvuuksia sanoitetaan ja annetaan ”minä pystyn”-kokemuksia.

Kosken TI varhaiskasvatuksessa pidämme onnistuneessa kiusaamisen ehkäisyssä ensiarvoisen tärkeänä kasvatusyhteistyötä huoltajien kanssa. Kasvatusyhteistyön kulmakiviä ovat kunnioitus, kuuntelu, luottamus ja dialogi. Huoltajia kannustetaan avoimeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen.

Yhteisistä pelisäännöistä (esim. synttäräkutsut) huoltajien kanssa keskustellaan vanhempainilloissa. Tarvittaessa synttäräkutsujen jakamista päiväkodissa voidaan rajoittaa.

5. Kiusaamiseen puuttumisen keinot

Sellaista ohjetta tai ratkaisumallia joka sopisi kaikkiin kiusaamistilanteisiin ei ole olemassa. Kasvattajien tulee tuntea lapset niin hyvin, että he osaavat tulkita onko kyseessä esim. raju painileikki vai kiusaaminen. Kasvattajan on havainnoitava tilanteita niin, että hän pystyy arvioimaan onko kyseessä riita- vai kiusaamistilanne.

- pysäytä tilanne
- keskustele osallisten kanssa tapahtuneesta
- ”miltä toisesta tuntuu”
- sanoita tilannetta, tunteita ja tunnetiloja
- tehdään sopimus: sekä kiusaajan että kiusatun vastuut

Tapahtuman jälkeen on tärkeää havainnoida, jatkuuko tämän kaltainen toiminta eli onko kyseessä toistuva kiusaaminen. Tapahtuneesta tulee myös kertoa muille kasvattajille sekä kaikkien osallisten huoltajille (huomioiden vaitiolovelvollisuus). Pienille lapsille aikuisen vakava suhtautuminen tilanteisiin kertoo siitä, että lapsen toiminta ei ole ollut hyväksyttävää, ja se saattaa riittää puuttumiseksi. Kun aikuinen kertoo, että hän on havainnut tilanteen eikä hyväksy sitä ja seuraa tilannetta, lapsi saattaa lopettaa negatiivisen käytöksen.

Tarvittaessa Kosken TI varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä Varsinais-Suomen hyvinvointialueen kanssa.

6. Seuranta

Kosken TI varhaiskasvatuksessa kiusaamistilanteet kirjataan lapsen ryhmän havainnointivihkoon. Tiimissä keskustellaan tilanteesta yhdessä ja päätetään kirjaamisen tarpeesta. Kirjauksesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja tai tilanteen nähnyt työntekijä. Kiusaamistilanteiden lisäksi voidaan kirjata, miten niihin on puututtu ja kuinka tilanteet on ennakoitu ja seurattu. Tilanteen jatkuessa täytetään kiusaamisen dokumentointikaavake ja se käydään läpi huoltajien kanssa. (Kts. Liite 1) Kaavake on lapsikohtainen ja se täytetään tarvittaessa myös kiusatulle. Kaavakkeeseen kirjataan varhaiskasvatuksen tukitoimien lisäksi huoltajien vastuu kohtaan tukitoimet kotona.

7. Suunnitelmaan perehdyttäminen, arviointi ja päivittäminen

Henkilökunta on perehdytetty suunnitelmaan. Suunnitelma arvioidaan tarvittaessa. Arvioinnin avulla voidaan todeta, miten suunnitelma toimii kiusaamista ehkäisevän työn tukena ja onko suunnitelma työvälineenä auttanut kasvattajia. Suunnitelman päivityksestä vastaa KISU- työryhmä. Ajantasainen versio löytyy sekä perehdytyskansiosta että e-mapista.

Liitteet

1. Kiusaamisen dokumentointikaavake
2. Kirjallisuusluettelo
3. Materiaaliluettelo

Kiusaamisen dokumentointikaavake

Pvm:

Ryhmä:

Nimi:

Mitä, missä ja milloin tapahtui:

Tukitoimet varhaiskasvatuksessa:

Palveluohjaus, esim. koulupsykologi, koulukuraattori, kasvatus- ja perheneuvola:

Tukitoimet kotona:

Muuta:

Seuranta:

Allekirjoitukset:

Liite 2

Kirjallisuusluettelo

Lasten kirjallisuus:

Ruma ankanpoikanen (H.C Andersen)
Ollaanko kuitenkin kavereita?
(Schopf Sylvia)
Tomppa-kirjat (Kristiina Louhi)
Pekka Töpöhäntä -kirjat(Gösta Knutsson)
Astrid Lingren tuotanto
Maikki Harjanne tuotanto
Armi kirjat (Riitta Uusitalo)
Mikko Mallikas (Gunilla Bergström)
Miltä Sipukaisesta tuntuu (Eeva Huikko)
Sinä et kuulu tänne, Beiron (Anna
Härmälä)
Kissa killin kiukkupussi (Tuula Korolainen)
Anteeksi! (Norbert Landa)
Ei haittaa jos on erilainen; Perhekirja
(Todd Parr)
Kyllä me osaamme: itsetuntoa
vahvistavia tarinoita (Mirjam Pressler)

Roosan pikku valhe (Laura Rankin)
Yhteistyö on voimaa (Brigitte Weninger)
Punakorvan kaksi kotia (AzebHailu)
Tuomaksen seikkailut (Awdry, W.)
Lasten silta (Max Bolliger)
Kuningatar Iso lida (Tuula Korolainen)
Mustan kissan hassut tassut (Henna
Nevalainen)
Sammakko ja muukalainen (Max
Veltthuijs)
Molli (Kirkkopelto, K.)
Piki (Kirkkopelto, K.)
Lisäksi Pikiverkkokirjastot sivustolta voi
asiasanoilla hakea lisää sopivaa
materiaalia:
Piki/lapset/satumetsot/kirjoita asiasana
esim. kiusaaminen, kaveruus

Ammattikirjallisuus:

Aggression portaat-malli
(Cacciatore2007)
Skidikantti (Juvonen n.d)
Muksuoppi (Furman, B.2001)
Pulassa Lapsen kanssa (Sinkkonen, J.)
Kehu Lapsi päivässä (Vehkalahti, R.)
Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy
(Repo, L.)
Minä en suostu kiusattavaksi (Juusola,
M.)
Hyvän kaveruuden avaimet
(Juusola, M)
Kiusaavatko pienetkin lapset
(Kirves, L.)
Kiukkukirja - Aggressiokasvattajan
käsikirja vauvasta kouluikään (Cacciotore,
R.)

Haukku haavan tekee (Hamarus P.)
Turvataitoja lapsille (Lajunen ,Andell)
Lapsen mieli (Marjamäki E., Kosonen S.,
Törrönen S., Hannukkala M.)
Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa
(Kirves, L. & Stoor-Grenner, M.)
Mun ja sun juttu (Haapsalo, Kirkkopelto,
Repo)
Molli: Hyvällä mielellä vai pahalla päällä-
tunteet taidoiksi
(Haapsalo, Kirkkopelto)
Muuta: Päivähoidossa tapahtuu vinkkejä
kodin ja päivähoidon yhteistyöhön (MLL)
<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/MiniVerso>
vertaissovittelu Tunteesta tunteeseen:
http://www.edu.fi/tunteesta_tunteesen

Liite 3

Materiaaliluettelo

